

BİRİNCİ KISIM KONUYA DAİR GRAMER BİLGİLERİ

İ'râb (الإعراب)

Sözlükte izah (açıklama) anlamına gelen İrab Nahiv ilminde cümle içerisindeki konumuna ve durumuna göre başa gelen 'âmillerin etkisiyle kelimelerin sonlarındaki değişimdir. Kelimelerin sonunda değişen şey ya hareke ya da harftir. Harekeler, Damme (ötre), fetha (üstün) ve kesre (esre); harfler ise vâv, yâ, elif ve nûn'dur. İşte bunlara irab alâmetleri (علامات الإعراب) denilir.

Bir kelimenin irabından söz edebilmek için o kelimeyi cümlede kullanmak ve düşünmek gerekir. Kelimeyi cümlede değil de tek başına düşündüğümüz zaman, kelime doğal olarak merfû' sayılır. İ'râb dörde ayrılır:

1. **İ'râb bi'l-hareke:** Harekeler ile meydana gelen değişim.
 2. **İ'râb bi'l-harf:** Harfler ile meydana gelen değişim.
 3. **İ'râb bi hazfî'l-harf:** Sondaki harfin düşürülmesi ile gerçekleşen değişim.
 4. **İ'râb bi hazfî'l-hareke:** Sondaki harekenin sükûna çevrilmesiyle gerçekleşen irabdır.
- Yukarda sayılan bu dört çeşit irabın aynı sayıda hali, bir başka deyişle makamı vardır. Bunlar;

İ'râb Halleri/Makamları

1. **Raf' (Merfû'),**
2. **Nasb (Mansûb'),**
3. **Cer (Mecrûr),**
4. **Cezm (Meczûm)** halleridir.

Bilindiği gibi, cümle içerisinde konumu ne olursa olsun son harfinin harekesinde değişiklik olmayan, her durumda aynı kalan kelimelere **mebnî** (değişmeyen) adı verilmektedir. Mebninin karşısı **murabdır**. Bu esasa göre "i'râb" harekenin değişebilir olması, "bina" da harekenin değişmez olması ve görünürde farklı bir yansımanın ortaya çıkmaması anlamına gelir. Başka bir ifadeyle söylersek; "murab"ın zıddı "mebni" "irab"ın zıddı "bina"dır.

I – İ'RÂB ALÂMETLERİ

Sözlükte bir şeyin bilinmesine sebep olan nişan, işaret, emare, iz, eser gibi anlamlara gelen "alâmet" (العلامة) Nahiv ilminde, kelimenin sonunun (cümledeki konumuna göre) nasıl okunması gerektiğini gösteren şey veya şeylerdir.¹ İ'râb alâmetleri ya hareke, ya harf veya haziftir. İ'râb alâmetleri ondur:

A – HAREKELER (3) (Harekeler üç tanedir)	B – HARFLER (4) (Harfler dört tanedir)	C – HAZİFLER (3) (Hazifler üç tanedir ve fiile mahsustur)
1- Damme	1- Vâv	1- Harekenin hazfi (cezm)
2- Fetha	2- Yâ	2- Son harfin hazfi
3- Kesra	3- Elif	3- Nûn'un hazfi
	4- Nûn	

İ'râbın Aslî Alâmetleri

1. Damme (ötre): (الضمة) Dammeli kelimeye merfu (مرفوع),
2. Fetha (üstün): (الفتحة) Fethalı kelimeye mansub, (منصوب)
3. Kesre (esre): (الکسرة) Kesreli kelimeye meksur veya mecrur, (مکسور - مجرور)
4. Cezm (sükûn): (الجزم) Sükun/harekesiz kelimeye meczûm (مجزوم) denir.

¹ Cümle içinde kelimenin son harfinin durumu/hali çok önemlidir. Çünkü anlamı doğrudan etkiler. Bir kelimeyi (özelikle ismi) farklı hareketlerle okuduğumuzda farklı anlamlarla karşılaşırız. Farklı farklı okuma/okuyabilme yani i'râb, anlam ile paralellik arz etmektedir.

Bunların yerine tesniye ve çoğul kelimelerde ya da sonu illetli (uzatmalı) olan kelimelerde aşağıdaki alâmetler de kullanılır:

İ'râbın Fer'î Alâmetleri

1. Elif (الألف) İrab alameti elif olana, "elif ile merfu veya mansub",
2. Vav (الواو) İrab alameti vav olana, "vav ile merfu",
3. Ya (الياء) İrab alameti ya olana. "ya ile marsub veya mecrur,
4. Hazf-i harf (حذف الحرف) İrab alameti hazif olana da, "harfin harekesi ile meczum" denilir.

Buna göre irab alâmetlerini şöyle bir tasnife de tabi tutabiliriz:

Asli Alâmetler	Fer'î Alâmetler
a) Damme (ötre): (الضمة)	a) Elif (الألف)
b) Fetha (üstün): (الفتحة)	b) Vav (الواو)
c) Kesre (esre): (الكسرة)	c) Ya (الياء)
d) Cezm (sükûn): (الحزم): Sondaki harekenin hazfi	d) Harfin hazfi/atılması (حذف الحرف) Nûnun veya illet harfinin hazfi

Görüldüğü gibi, irabın alâmetleri asli ve ferî olmak üzere iki bölüm halindedir. Burada şunun da bilinmesi gerekmektedir: Söz konusu bu alâmetler (özellikle birinci bölümü oluşturan aslî olanlar) her zaman zahir (açık) olmayabilir; mukadder (gizli) de olur. Aynı şekilde aslî alâmetlerden olan damme, fetha ve kesrenin yerine –duruma göre- elif, vav, yâ ve nun geçebilir. Ayrıca aslî alâmetlerden olan hareketler de bir birinin yerine geçer ve kullanılır.

Bilindiği gibi, Arapça'da kelime çeşitleri üçtür: İsim, fiil ve harf. Harfler için irabda özel başlık yoktur. Özel bir anlatımla "harflerin irabda mahalli yoktur." Yani irab denilince harfler akla gelmez, diğer iki kelime çeşidi, isim ve fiil akla gelir.

Yukarda gösterilen i'râb alâmetlerinin/yansımalarının tümü dört duruma/hale ya da makama dayanır. Arapçada cer durumunda olmak ismin özelliği; cezm durumunda olmak ise fiilin özelliğidir. Yani hiçbir isim cezm olmadığı gibi, hiçbir fiil de cer olmaz. Öyleyse raf ve nasb durumları isim ve fiil arasında ortaktır.

II – İ'RÂB ALÂMETLERİNE GÖRE MU'RAB KELİMELER (9 Çeşit)

İSİM VE FİİLLERDEKİ İ'RÂBLAR

Tanım: Cümle içindeki konumuna ve durumuna göre kelimenin sonunda meydana gelen hareke² veya harf³ değişikliğine⁴ İ'rab denir.

Sonu değişebilen kelimelere **Mu'reb** denir. Değişme özelliği olmayan kelimelere ise **Mebnî** denir.

İ'RÂB ALÂMETLERİNE GÖRE MU'RAB KELİMELER

A – SADECE HAREKEYLE İ'RÂBLANANLAR

1- Müfred Munsarif⁵ (Tekil) ve Cem'i Mükesser Munsarif (Düzensiz Çoğul) İsimler: Bunların:

- a) Raf alâmetleri: Damme (Özne vb. durumunda ötre ile hareketlenirler.)
- b) Nasb alâmetleri: Fetha (Nesne vb. durumunda üstün ile hareketlenirler.)
- c) Cer alâmetleri: Kesra (Başına Harf-i Cer denilen edatlar geldiğinde esre ile hareketlenirler.)

² Harekeler üç tanedir: 1- Damme/Ötre; 2- Fetha/Üstün 3- Kesra/Esre

³ Değişime uğrayan harfler dört tanedir: 1- Vâv ; 2- Yâ ; 3- Elif ; 4- Nûn.

⁴ Değişim bazen de kelimenin sonundaki bir hareke veya harfin düşmesiyle olur. Buna "**Hazf**" denir. Hazfler üç tanedir ve fiile mahsustur: 1- Harekenin hazfi; 2- Son harfin hazfi; 3- Nûn'un hazfi. İsimlerde ise yerine göre tamlama durumunda birinci kelimeden (Muzaftan) **Tenvin** ve (İkil ve düzenli çoğul kelimelerin sonundaki) **Nun** düşer.

⁵ Gerekli değişimlerin tümünü alabilen kelimelere munsarif; bazı problemler nedeniyle bir kısım değişimleri kabul ederken **tenvin** (çift hareke) ve **cer** (esre) gibi değişimleri kabul etmeyen kelimelere de "Gayr-ı Munsarif" denir. "**Âişe**" ve "**Ahmed**" kelimeleri gibi.

1-a- Müfred Munsarif İsimlerin Cümle İçindeki Konumu (İ'râbı)

CÜMLENİN TÜRKÇESİ	CÜMLENİN ARAPÇASI	İ'RÂB DURUMU
Öğretmen sınıfa geldi. “Hz. Peygamber (s.a.s.), bize geldi”.	حَضَرَ الْمُعَلِّمُ إِلَى الصَّفِّ. جَاءَنَا الرَّسُولُ عَلَيْهِ السَّلَامُ.	Ref' Hâli (Merfû')
Öğrenci öğretmeni sınıfta gördü. “Hz. Peygamber (s.a.s.)’i tasdik ettik”.	رَأَى التِّلْمِيذُ الْمُعَلِّمَ فِي الصَّفِّ. صَدَّقْنَا الرَّسُولَ عَلَيْهِ السَّلَامُ.	Nasb Hâli (Mansûb)
Öğrenci öğretmene selam verdi. “Hz. Peygamber (s.a.s.)’e iman ettik”.	سَلَّمَ التِّلْمِيذُ عَلَى الْمُعَلِّمِ. آمَنَّا بِالرَّسُولِ عَلَيْهِ السَّلَامُ.	Cer Hâli (Mecrfûr)

1-b- Cem’i Mükesser Munsarif İsimlerin Cümle İçindeki Konumu (İ'râbı)

CÜMLENİN TÜRKÇESİ	CÜMLENİN ARAPÇASI	İ'RÂB DURUMU
Çocuklar sınıfa geldi. “Gökten kitaplar indi”.	حَضَرَ الْأَوْلَادُ إِلَى الصَّفِّ. نَزَلَ مِنَ السَّمَاءِ كُتُبٌ.	Ref' Hâli (Merfû')
Öğretmen çocukları sınıfta gördü. “Kitapları tasdik ettik”.	رَأَى الْمُعَلِّمُ الْأَوْلَادَ فِي الصَّفِّ. صَدَّقْنَا الْكُتُبَ.	Nasb Hâli (Mansûb)
Müdür çocuklara selam verdi. “Kitaplara iman ettik”.	سَلَّمَ الْمُدِيرُ عَلَى الْأَوْلَادِ. آمَنَّا بِالْكِتَابِ.	Cer Hâli (Mecrfûr)

Not: Cem’i Mükesser isimler gerek i'râb durumunda gerekse mübteda-haber, sıfat-mevsûf ve fiil-fâil uyumu gibi durumlarda müfred kelimeler gibi işlem görür.

2- Gayr-i Munsarif İsimler⁶:

Bunların: a) Raf' alâmetleri: Damme; b) Nasb alâmetleri: Fetha; c) Cer alâmetleri: Fetha ile olur.

CÜMLENİN TÜRKÇESİ	CÜMLENİN ARAPÇASI	İ'RÂB DURUMU
Âişe sınıfa geldi. “Ahmed (a.s.) bize geldi”.	حَضَرَتْ عَائِشَةُ إِلَى الصَّفِّ. جَاءَنَا أَحْمَدُ عَلَيْهِ السَّلَامُ.	Ref' Hâli (Merfû')
Öğretmen Âişe’yi sınıfta gördü. “Ahmed (a.s.)’i tasdik ettik”.	رَأَى الْمُعَلِّمُ عَائِشَةَ فِي الصَّفِّ. صَدَّقْنَا أَحْمَدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ.	Nasb Hâli (Mansûb)
Müdür Âişe’ye selam verdi. “Ahmed (a.s.)’e iman ettik”.	سَلَّمَ الْمُدِيرُ عَلَى عَائِشَةَ. آمَنَّا بِأَحْمَدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ.	Cer Hâli (Mecrfûr)

3- Cem’i Müennes Sâlim (Düzenli Çoğul Dişil) İsimler:

Bunların: a) Raf' alâmetleri: Damme; b) Nasb alâmetleri: Kesra; c) Cer alâmetleri: Kesra ile olur.

CÜMLENİN TÜRKÇESİ	CÜMLENİN ARAPÇASI	İ'RÂB DURUMU
Öğrenciler sınıfa geldi. “Bize mu’cizeler geldi”.	حَضَرَتِ التِّلْمِيذَاتُ إِلَى الصَّفِّ. جَاءَنَا مُعْجَزَاتٌ جَاءَتْنَا مُعْجَزَاتٌ.	Ref' Hâli (Merfû')
Öğretmen Öğrencileri sınıfta gördü. “Mu’cizeleri tasdik ettik”.	رَأَى الْمُعَلِّمُ التِّلْمِيذَاتِ فِي الصَّفِّ. صَدَّقْنَا مُعْجَزَاتٍ.	Nasb Hâli (Mansûb)

⁶ Arapça’da bazı isimlerin özellikleri ve ayrıcalıklı durumları ya da problemleri/illetleri vardır. İsimlerde böyle illet sayılabilecek dokuz özel durum vardır. Bu dokuz illetten (virüsten) ikisi bir isimde toplanırsa o isme “Gayr-ı Munsarif” denir ve o isim cer ve tenvin kabul etmez. Mesela “Âişe” kelimesi hem dişî hem özel isim olduğu için, “Ahmed” kelimesi hem özel hem de fiil kalıbında olduğu için cer ve tenvin kabul etmezler.

Müdür Öğrencilere selam verdi. “Mu’cizelere iman ettik”.	سَلَّمَ الْمُدِيرُ عَلَى التَّلَامِيذَاتِ. آمَنَّا بِمُعْجَزَاتِ.	Cer Hâli (Mecrfûr)
---	--	--------------------

B – SADECE HARFLE İ’RÂBLANANLAR

4- Esmâ-i Sitte-i Mu’telle (İlletli Özel Altı İsim)

Arapçası	ذُو مَالٍ	فُوكٍ	هَنُوكٍ	حَمُوهَا	أَخُوكَ	أَبُوهُ
Türkçesi	Mal sahibi	Ağzın	Kötülüğün, zararın	Kaynı	Kardeşin	Babası

Bunların: a) Raf’ alâmetleri: Vâv; b) Nasb alâmetleri: Elif; c) Cer alâmetleri: Yâ ile olur.

CÜMLENİN TÜRKÇESİ	CÜMLENİN ARAPÇASI	İ’RÂB DURUMU
Mal sahibi (zengin adam) okula geldi. “Ebü’l-Kâsım (a.s.), bize geldi”.	حَضَرَ ذُو مَالٍ إِلَى الْمَدْرَسَةِ. جَاءَنَا أَبُو الْقَاسِمِ عَلَيْهِ السَّلَامُ.	Ref’ Hâli (Merfû’)
Öğretmen mal sahibini (zengin adamı) gördü. “Ebü’l-Kâsım (a.s.)’ı tasdik ettik”.	رَأَى الْمُعَلِّمُ ذَا مَالٍ فِي الْمَدْرَسَةِ. صَدَّقْنَا أَبَا الْقَاسِمِ عَلَيْهِ السَّلَامُ.	Nasb Hâli (Mansûb)
Müdür mal sahibine (zengin adama) selam verdi. “Ebü’l-Kâsım (a.s.)’a iman ettik”.	سَلَّمَ الْمُدِيرُ عَلَى ذِي مَالٍ. آمَنَّا بِأَبِي الْقَاسِمِ عَلَيْهِ السَّلَامُ.	Cer Hâli (Mecrfûr)

Not: Bu isimlerin bu şekilde i’râblanabilmeleri (bu gruptan sayılabilmeleri) için şu şartların bulunması gerekir (Aksi hâlde normal isimler gibi i’râb alırlar):

- 1- Müfred olacaklar (Tesniye veya cemi olmayacaklar)
- 2- Mükebbber olacaklar (İsm-i tasğîr olmayacaklar)
- 3- Muzâf olacaklar ancak muzâfun ileyhleri mütekellim “yâ”sı olmayacak.

İlk beş tanesi hem isme hem de zamire muzâf olurken, zû kelimesi sadece isimlere muzâf olabilmektedir.

5- Cem’i Müzekker Sâlim⁷ İsimler, أُولو (Sahipleri) kelimesi, عَشْرُونَ ve Benzerleri⁸:

Bunların: a) Raf’ alâmetleri: Vâv; b) Nasb alâmetleri: Yâ; c) Cer alâmetleri: Yâ ile olur.

CÜMLENİN TÜRKÇESİ	CÜMLENİN ARAPÇASI	İ’RÂB DURUMU
Öğretmenler okula geldi. “Peygamberler (a.s.), bize geldi”.	حَضَرَ الْمُعَلِّمُونَ إِلَى الْمَدْرَسَةِ. جَاءَنَا الْمُرْسَلُونَ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ.	Ref’ Hâli (Merfû’)
Müdür öğretmenleri okulda gördü. “Peygamberleri (a.s.) tasdik ettik”.	رَأَى الْمُدِيرُ الْمُعَلِّمِينَ فِي الْمَدْرَسَةِ. صَدَّقْنَا الْمُرْسَلِينَ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ.	Nasb Hâli (Mansûb)
Müdür öğretmenlere selam verdi. “Peygamberlere (a.s.) iman ettik”.	سَلَّمَ الْمُدِيرُ عَلَى الْمُعَلِّمِينَ. آمَنَّا بِالْمُرْسَلِينَ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ.	Cer Hâli (Mecrfûr)

⁷ Düzenli Erkek Çoğul: Sonu “Vav+Nûn” ile biten مُعَلِّمُونَ/Muallimûne, مُسْلِمُونَ/Müslimûne... gibi kelimelerdir.

⁸ 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90 kelimeleri. Hepsinin sonu “Vav+Nûn” ile biter. Bunlara “U’kûd” sayılar denir.

Doksan	Seksen	Yetmiş	Altmış	Elli	Kırk	Otuz	Yirmi
تِسْعُونَ	ثَمَانُونَ	سَبْعُونَ	سِتُونَ	خَمْسُونَ	أَرْبَعُونَ	ثَلَاثُونَ	عِشْرُونَ

6- Tesniye/İkil İsimler, اِثْنَانِ Kelimesi ve Zamire Muzâf Olan كِلَا (Her İkisi de) Kelimesi:

Bunların: a) Raf' alâmetleri: Elif; b) Nasb alâmetleri: Yâ; c) Cer alâmetleri: Yâ ile olur.

CÜMLENİN TÜRKÇESİ	CÜMLENİN ARAPÇASI	İ'RÂB DURUMU
İki öğretmen okula geldi. "İki şeyin (Kitap ve Sünnet) ikisi de bize geldi".	حَضَرَ الْمُعَلِّمَانِ الْإِثْنَانِ إِلَى الْمَدْرَسَةِ. جَاءَنَا الْإِثْنَانِ كِلَاهُمَا.	Ref' Hâli (Merfû')
Müdür iki öğretmeni okulda gördü. "O iki şeyin ikisine de tâbi olduk".	رَأَى الْمُدِيرُ الْمُعَلِّمَيْنِ الْإِثْنَيْنِ فِي الْمَدْرَسَةِ. اتَّبَعْنَا الْإِثْنَيْنِ كِلَيْهِمَا.	Nasb Hâli (Mansûb)
Müdür iki öğretmene selam verdi. "O iki şeyin ikisiyle de amel ettik".	سَلَّمَ الْمُدِيرُ عَلَى الْمُعَلِّمَيْنِ الْإِثْنَيْنِ. عَمِلْنَا بِالْإِثْنَيْنِ كِلَيْهِمَا.	Cer Hâli (Mecrûf)

C – HAREKE VE HAZİFLE İ'RÂBLANANLAR

7- Sonuna Zamir Bitişmeyen ve Son Harfi Sahih Olan Muzâri Fiiller:

Bunların: a) Raf' alâmetleri: Damme; b) Nasb alâmetleri: Fetha; c) Cezm alâmetleri: Harekenin Hazfi ile olur.

CÜMLENİN TÜRKÇESİ	CÜMLENİN ARAPÇASI	İ'RÂB DURUMU
"Şefâat edilmeyi ve mahrum bırakılmamayı isteriz" Başarılı olmak ve çakılıp kalmamak istiyoruz.	نُحِبُّ أَنْ نُشَفَّعَ وَلَمْ نُحَرَمْ. نُرِيدُ أَنْ نُنْجَحَ وَلَمْ نَرُسَبْ.	Ref' Hâli (Merfû') Nasb Hâli (Mansûb) Cer Hâli (Mecrûf)

Not: Daha önce âmiller bahsinde gördüğümüz muzâri fiilin başına gelen nasb ve cezmedatlarını unutmak gerekir.

8- Sonuna Zamir Bitişmeyen ve Son Harfi İletli Olan Muzâri Fiiller:

Bunların: a) Raf' alâmetleri: Damme; b) Nasb alâmetleri: Fetha; c) Cezm alâmetleri: Son harfin hazfi ile olur.

CÜMLENİN TÜRKÇESİ	CÜMLENİN ARAPÇASI	İ'RÂB DURUMU
"Allâh Teâlâ'dan, bizi affetmesini ve bizi ateşe atmamasını diliyoruz".	نَدْعُو اللَّهَ تَعَالَى أَنْ يَغْفِرَ لَنَا وَلَمْ يَزِمْنَا فِي النَّارِ.	Ref' Hâli (Merfû') Nasb Hâli (Mansûb) Cer Hâli (Mecrûf)

D – HARF VE HAZİFLE İ'RÂBLANANLAR

9- Sonuna "Cem'i Müennes Nûnu"ndan Başka Zamir Bitişen Muzâri Fiiller (Ef'âl-i Hamse):

Bunların: a) Raf' alâmetleri: "Nûn"un bulunması; b) Nasb alâmetleri: "Nûn"un hazfi; c) Cezm alâmetleri: "Nûn"un hazfi ile olur.

CÜMLENİN TÜRKÇESİ	CÜMLENİN ARAPÇASI	İ'RÂB DURUMU
"Velîler ve âlimler kıyâmet gününde şefâat edecekler. Biz onların bize de şefâat edeceklerini ve bizden yüz çevirmeyeceklerini umuyoruz."	الْأَوْلِيَاءُ وَالْعُلَمَاءُ يَشْفَعُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَتَرْجُو أَنْ يَشْفَعَا لَنَا، وَلَمْ يُعْرِضَا عَنَّا.	Ref' Hâli (Merfû') Nasb Hâli (Mansûb) Cer Hâli (Mecrûf)

MUZARİ FİİLİN İ'RÂBİ/DEĞİŞİM HALLERİ

Arapça'da isimlerin ve fiillerin normal, değişime uğramadan önceki hallerine merfû' hali diyoruz. İsimlerin ve fiillerin **Tekil-İkil-Çoğul** hallerinin yanı sıra **Erkek ve Dişil** halleri vardır. Her biri kendi usulüne göre çekimlenir ve cümledeki yerine göre kullanılır.

İsimlerin başına gelip sonlarını değiştiren birtakım edatlar⁹ ve durumlar olduğu gibi Muzari' Fiilin de başına gelip sonunu -belli kurallara göre- değiştiren edatlar vardır.¹⁰ Ayrıca sadece manasını değiştiren, olumsuz yapan veya pekiştiren edatlar vardır. Bunlar **EMSİLE** ve **AVÂMİL** denilen kitapçıklarda anlatılır. Bunları iyi kavramak gerekir.

⁹ İsmi başına "**Harf-i Cer**" denilen 20 edattan biri gelip sonunu cer (Esreli vb.) yapabilir. Yine isim cümlesinin başına "**İNNE**" vb. (8 Aded); ya da "**KÂNE**" vb. dediğimiz edatlardan biri gelip cümle içindeki isimlerin son hareketlerini ve cümlelerin manasını değiştirebilir.

¹⁰ Nasb Edatları (**EN, LEN, KEY, İZEN**) ve Cezm Edatları (**LEM, LEMMÂ, LÎ, LÂ** vs.) gibi.

Not: Ayrıca iki fiil-i muzariyi birden cezmedat eden **11 EDAT** daha vardır. Bunlara **ŞART EDATLARI** denir.

İ' RÂBİ DEĞİŞİM GÖSTERGESİ	MECZÛM CEZM HALİ	MANSÛB NASB HALİ	MERFÛ' REF' HALİ
Fiilin sonundaki hareke değişmiş.	لَمْ يَكْتُبْ / لَمْ تَكْتُبْ	لَنْ يَكْتُبَ / لَنْ تَكْتُبَ	يَكْتُبُ / تَكْتُبُ
Fiilin sonundaki Nun düşmüş. Sonunda Med Harfi ve Nûn olan fiil kalıpları beş tanedir ve hepsi aynı değişime tabidir. Bunlara EF'ÂL-İ HAMSE denir.	لَمْ يَكْتُبَا / لَمْ تَكْتُبَا	لَنْ يَكْتُبَا / لَنْ تَكْتُبَا	يَكْتُبَانِ / تَكْتُبَانِ
	لَمْ يَكْتُبُوا / لَمْ تَكْتُبُوا	لَنْ يَكْتُبُوا / لَنْ تَكْتُبُوا	يَكْتُبُونَ / تَكْتُبُونَ
	لَمْ تَكْتُبِي	لَنْ تَكْتُبِي	تَكْتُبِينَ
Değişme yoktur. Çoğul bayan muzari fiillerde değişme olmaz. MEBNÎDİR .	لَمْ يَكْتُبْنَ / لَمْ تَكْتُبْنَ	لَنْ يَكْتُبْنَ / لَنْ تَكْتُبْنَ	يَكْتُبْنَ / تَكْتُبْنَ
Sonundaki hareke değişmiş. Sonuna ek almamış sahih fiiller böyledir.	لَمْ أَكْتُبْ / لَمْ تَكْتُبْ	لَنْ أَكْتُبَ / لَنْ تَكْتُبَ	أَكْتُبُ / تَكْتُبُ
Sonundaki illet/med harfi düşmüş. Nasb halleri normal fiil gibi değişir.	لَمْ يَدْ عَ / يَنْوِ / يَخْشَ	لَنْ يَدْ عَوْ / يَنْوِي / يَخْشَى	يَدْ عُوا / يَنْوِي / يَخْشَى

NOT: Diğer “CEZM EDATLARI” veya “NASB” edatlarından biri geldiğinde örnekteki değişimin aynısı uygulanır. Ancak her edatın kendine göre fiile kattığı yeni bir anlam vardır.

MUZÂRİ' KALIBININ YARDIMIYLA ELDE EDİLEN NEHY (Yasaklama, Emrin olumsuzu) KİPİ: Muza-ri' fiilin başına “LÂ” edatı getirilir ve sonu kendi usulünce cezm yapılır. Aşağıdaki tabloyu inceleyiniz!

	MÜENNES			MÜZEKKER		
	Cem'i	Tesniye	Müfred	Cem'i	Tesniye	Müfred
MERFÛ'	تَكْتُبْنَ	تَكْتُبَانِ	تَكْتُبِينَ	تَكْتُبُونَ	تَكْتُبَانِ	تَكْتُبُ
MECZÛM	لا تَكْتُبْنَ	لا تَكْتُبَا	لا تَكْتُبِي	لا تَكْتُبُوا	لا تَكْتُبَا	لا تَكْتُبْ
	Yazmayınız!	İkiniz yazmayın	Yazma!	Yazmayınız!	İkiniz yazmayın	Yazma!

“Kendi usulünce cezm yapılır” ifadesini kullandık. Çünkü farklı kalıptaki fiiller farklı şekillerde cezm edilir:

Dikkat! “Lem, lemmâ, Li ve Lâ” gibi cezm edatlarından diğerlerinden biri muzari' fiilin başına gelince de fiilin sonu yine kendi usulünce cezm yapılır.

Meczûm Muzari				Merfû' Muzari			
Cem'i	Tesniye	Müfred		Cem'i	Tesniye	Müfred	
لَمْ تَكْتُبُوا	لَمْ تَكْتُبَا	لَمْ تَكْتُبِي	Müzekker	تَكْتُبُونَ	تَكْتُبَانِ	تَكْتُبُ	Müzekker
لَمْ تَكْتُبْنَ	لَمْ تَكْتُبَا	لَمْ تَكْتُبِي	Müennes	تَكْتُبِينَ	تَكْتُبَانِ	تَكْتُبِينَ	Müennes
Yazmadınız / Yazmadın				Yazıyorsun/Yazarsın			

Farklı kalıptaki fiiller farklı şekillerde cezm edilir:

- Tekil kalıptaki sahih (sonuna ek almamış ve med harfi olmayan) fiillerin sonundan hareke düşer.
- Sonu “med harfi” ve “nûn” ile biten beş muzari kalıbın (ef'âl-i hamse) sonundaki “nûn” düşer.
- Sonu illetli (sonunda “med harfi”) olan fiilin sonundaki illet harfi düşer.¹¹

Meczûm Muzari			Merfû' Muzari		
لَمْ يَرْمَ	لَمْ يَنْقَ	لَمْ يَدْ عَ	يَرْمِي	يَنْقِي	يَدْ عُو
Atmadı	Kalmadı	Dua etmedi	Atar, atıyor	kalıyor	Dua eder, ediyor

- Cem'i müennes salim kalıplarının sonu asla değişmez. Bunlara “mebnî/değişmeyen” denir.

Uyarı! Bir tek fiili cezm eden 4 edat vardır. Ayrıca iki fiili birden cezm eden şart edatları vardır.

“Lem, Lemmâ, Li, Lâ” işte bu dördü.

Cezm eder fiil-i muzâri ferdi.

Sahihten hareke, illetten derdi.

Ef'âl-i Hamse'den nûnu götürür.” (R. Ş.)

Dikkat! Ma'mûller konusundan da hatırlanabileceği gibi isimlerin İ'râbını aşağıdaki tablodaki gibi topluca gösterebiliriz. Hangi ismin sonunun hangi hâlde nasıl değiştiğine dikkat ediniz.

¹¹ Eğer bir kelimeyle illet harfleri (Vav, Yâ, Elif) yoksa o kelimeye “Sahîh/ sağlam” denir. Eğer bir kelimeye “Vav, Yâ, Elif” harflerinden biri veya ikisi varsa o kelimeye “İlletli/Mu'tell” denir. Bunların da kendi içinde kısımları vardır. Geniş bilgi için bkz. Mehmet Talû, *Arap Dili ve Edebiyatı* (1. Cild) SARF ve NAHV'E GİRİŞ, İstanbul 1998. s. 134-136.

إِعْرَابُ الْأَسْمَاءِ

الجر	النصب	الرفع	
المهندس / المهندسة	المهندس / المهندسة	المهندس / المهندسة	المفرد المذكر والمؤنث
المهندسين	المهندسين	المهندسان	المثنى / تثنية
المهندسين	المهندسين	المهندسون	جمع المذكر السالم
المهندسات	المهندسات	المهندسات	جمع المؤنث السالم
الرجال	الرجال	الرجال	الجمع المكسر
أبيه / أخيك	أباه / أخاك	أبوه / أخوك	الأسماء الستة
عائشة / تلاميذ	عائشة / تلاميذ	عائشة / تلاميذ	غير المنصرف

Not: Ma'mûller konusunu tekrar hatırlamak için isimlerin i'râbı aşağıdaki tablodaki gibi gösterilebilir.

الْمُعْرَبَاتُ = الْمَعْمُولَاتُ

المرفوعات	المنصوبات	المجرورات	المجزوم
الفاعل و نائب الفاعل	المفعولات	مضاف إليه	
المبتدأ و الخبر	الحال و التمييز	الاسم المجرور بحرف الجر	
اسم (كان، ليس، صار ، أصبح، ما دام، ما زال)	خبر (كان، ليس، صار ، أصبح، ما دام، ما زال)	الاسم الذي يأتي بعد حروف الجر	Cezm hali fiillere özeldir.
خبر إن و أخواتها	اسم إن و أخواتها		
الفعل المضارع المجرد	الفعل المضارع بأدات النصب	Cer hali isimlere özeldir.	الفعل المضارع بأدات الجزم

Buraya kadar hangi kelimelerde hangi i'râb işaretlerinin bulunabileceğini, yani hangi kelimenin ne ile nasıl i'râb edildiğini görmüş olduk. Hangi i'râb işaretlerinin nerelerde, hangi kelimelerde bulunabileceğini gösteren bir liste de yapılabilir. Bunlar tamamen kişinin anlatım tarzına ve konuyu ele alış şekline bağlıdır.

Mesela:

İ'RÂB ALÂMETLERİNİN BULUNDUĞU KELİMELERE GÖRE DAĞILIMI

A. Raf ' Alametleri	B. Nasb Alametleri:	C. Cer Alametleri	D. Cezm Alametleri:
1. Zahir Damme 2. Mukadder Damme 3. Elif 4. Vâv 5. Nûn	1. Zahir Fetha 2. Mukadder Fetha 3. Yâ 4. Elif 5. Kesra 6. Nun harfinin düşmesi	1. Zahir Kesra 2. Mukadder Kesra 3. Yâ 4. Fetha	1. Harekenin hazfi 2. Nûn'un hazfi 3. İllet harfinin hazfi

Not: Fâil merfû'dur. Me'ûl mansûbdur. Ancak her kelimenin merfû' ve mansûb olma (i'râb) durumu farklıdır. Örneğin:

A-B. KELİMELEİN MERFÛ' VE MANSÛB OLUŞU

- 1) Müfred munsarîf kelimeler damme ile merfû', fetha ile mansûb olurlar. Cem'i mükesserler de aynen müfred munsarîf kelimeler gibi i'râb alırlar.
- 2) Tesniyeler elif ile merfû, cezmlî yâ ile mansûb olurlar.
- 3) Cem'i müzekker sâlimler vâv ile merfû', med harfî olan yâ ile mansûb olurlar.
- 4) Cem'i müennes sâlimler damme ile merfû', kesra ile mansûb olurlar.
- 5) Esmâ-i Sitte-i Mu'telle denilen isimler vâv ile merfû', elif ile mansûb olurlar.
- 6) Sonuna ek almamış muzari fiiller damme ile merfû, fetha ile mansûb olurlar.
- 7) Ef'âl-i Hamse denilen Muzarinin beş kalıbı sonundaki Nûnun varlığıyla merfû', nûnün hazfiyle meczûmo-lurlar.

Dikkat! Cem'i müennesler asla fetha alamazken, gayr-ı munsarîf isimler asla kesra alamazlar.

C- İSİMLERİN MECRÛR OLUŞU

İsimler 5 farklı şekilde mecrûr olabilirler:

1. Normal müfred munsarîf, cem'i mükesser munsarîf ve cem'i müennes sâlim isimler mecrûr olduğu zaman sonlarına kesra alırlar.
2. Gayr-ı munsarîf kelimeler mecrûr olduklarında sonlarına kesra yerine fetha alırlar.
3. İkil kelimeler mecrûr olduklarında elifleri cezmlî yâ harfine dönüşür.
4. Cem'i müzekker sâlim isimler mecrûr olduklarında vâv harfi uzatmalı yâ harfine dönüşür.
5. Esmâ-i hamse denen sonu illetli beş özel isim ise mecrûr olduklarında sonlarına yâ harfini alırlar.

İLAVE ÖNEMLİ BİLGİ

Dikkat! Ef'âl-i Hamse'deki Nûn i'râb alametidir. Ancak isimlerdeki Nûn i'râb almeti değildir. Fiillerin sonundaki Nûn i'râb alametidir. Fiiller merfû' (yalın halde) iken nûn sabittir, kalıcıdır. Mansûb ve meczûm hallerinde yani önlerine nasb ve cezm edatları geldiği zaman ise nûn düşer.

NÛNUN HAZFİ İLE MECZÛM	NÛNUN HAZFİ İLE MANSÛB	NÛN İLE MERFÛ'
لَمْ يُشَاهِدُوا / لَمْ يُشَاهِدَا	لَنْ يُشَاهِدُوا / لَنْ يُشَاهِدَا	يُشَاهِدُونَ / يُشَاهِدَانِ
İzlemediler	İzlemeyecekler	İzliyorlar

Tesniye isimlerdeki Elif (مُسْلِمَانِ) ile çoğullardaki vav (مُسْلِمُونَ) i'râb alametidir.

Merfû' iken Elif ve vav (مُسْلِمَانِ / مُسْلِمُونَ) bulunurken; mansûb ve mecrûr iken yâ (مُسْلِمَيْنِ / مُسْلِمَيْنِ) bulunur.

YÂ İLE MECRÛR	YÂ İLE MANSÛB	Elif ve Vâv İle Merfû'
مَرَرْتُ بِالْمُسْلِمِينَ / الْمُسْلِمِينَ.	رَأَيْتُ الْمُسْلِمِينَ / الْمُسْلِمِينَ.	جَاءَ الْمُسْلِمُونَ / الْمُسْلِمَانِ.
Müslümanlara uğradım.	Müslümanları gördüm.	Müslümanlar geldi.

Muzâf oldukları zaman nûnları düşer. Bu nûnun düşmesi, müfredlerdeki tenvinin düşmesi gibi olup i'râb almeti değildir.

YÂ İLE MECRÛR	YÂ İLE MANSÛB	Elif ve Vâv İle Merfû'
مَرَرْتُ بِمُسْلِمِي الْمَدِينَةِ.	رَأَيْتُ مُسْلِمِي الْمَدِينَةِ.	جَاءَ مُسْلِمُو الْمَدِينَةِ.
مَرَرْتُ بِمُسْلِمَي الْمَدِينَةِ.	رَأَيْتُ مُسْلِمَي الْمَدِينَةِ.	جَاءَ مُسْلِمَا الْمَدِينَةِ.
Şehrin Müslümanlarına uğradım.	Şehrin Müslümanlarını gördüm.	Şehrin Müslümanları geldi.

الْمُسَافِرُونَ يَرْكَبُونَ.

يَرْكَبُونَ	الْمُسَافِرُونَ
Fiil-i Muzârî Nûnün Sübûtuyla Merfû' Fail: Vâvu'l-Cemaa (Çoğul Vavı)	Vav ile Merfû' Cem'i Müzekker Salim
Haber (Fiil Cümlesi / Mahallen Merfû')	Mübteda

Anlam: Yolcular biniyorlar.

Not: Cem'i isimlerle fiillerin i'râbı farklıdır. Her ikisinin de sonunda vâv ve nûn olsa da isimlerin i'râbı vâv ile, fiillerin i'râbı nûn ile olur. Şöyle ki:

1. İsimlerin ref' halleri vâv iledir: مُسَافِرُونَ şeklinde merfû' olur. Nasb ve cer halleri yâ iledir: مُسَافِرِينَ şeklinde mansûb ve mecrûr' olur. Bu tür isimler muzâf olunca nûnları düşer.
2. Fiillerin ref' halleri nûnün sübutu (varlığı) iledir: يَرْكَبُونَ şeklinde merfû' olur. Nasb ve cezm halleri nûnün hazfi (atılması) iledir: لَمْ يَرْكَبُوا şeklinde mansûb ve يَرْكَبُوا şeklinde meczûm olur.

CEM'İ MÜZEKKER SALİM İSİMLERLE FİİLLERİN (EF'ÂL-İ HAMSE) İ'RÂB FARKI

Zaman zaman sonunda vav+nûn bulunan isimlerle fiillerin i'râbı karıştırılır. Oysaki fiillerde nûnun düşmesi ve i'râb durumu ile isimlerde nûnun düşmesi ve i'râb durumu arasında çok ciddi bir fark vardır. Bunu şöyle izâh edebiliriz: Efâl-i Hamsenin sonundaki “Nûn” harfi i'râb alametidir.

Fiilin başında herhangi bir edat yoksa bu nûn sabit kalır (Merfû' halde: يَجْتَمِعُونَ).

Fiilin başına cezm veya nasb edatı gelirse bu nûn düşer (Meczûm ve Mansûb halde: لَمْ يَجْتَمِعُوا).

İkil ve çoğul isimlerde ise sonlarındaki nûn değil; nûndan önceki uzatma harfi “Elif” veya “Vâv” i'râb alametidir. (Merfû' halde: مُجْتَمِعُونَ / مُجْتَمِعَانِ); (Mansûb ve Meczûr halde: مُجْتَمِعَيْنِ / مُجْتَمِعَيْنِ)

İster merfû' isterse mansûb veya mecrûr olsunlar isimlerin sonundaki nûn harfi muzâf oldukları zaman düşer.

İSİMLERİN VE FİİLLERİN MERFÛ' HALLERİ

الْمُعَلِّمُونَ يَجْتَمِعُونَ.	الْمُعَلِّمَتَانِ تَجْتَمِعَانِ.	الْمُعَلِّمَانِ يَجْتَمِعَانِ.
Öğretmenler toplanıyorlar.	İki bayan öğretmen toplanıyorlar.	İki erkek öğretmen toplanıyorlar.

İSİMLERİN MERFÛ', FİİLLERİN MECZÛM/MANSÛB HALLERİ

الْمُعَلِّمُونَ لَمَّا يَجْتَمِعُوا.	الْمُعَلِّمَتَانِ لَنْ تَجْتَمِعَا.	الْمُعَلِّمَانِ لَمْ يَجْتَمِعَا.
Öğretmenler hala/henüz toplanmadılar.	İki bayan öğretmen bir araya gelmeyecekler.	İki erkek öğretmen toplanmadılar.

İSİMLERİN MUZÂF/MERFÛ', FİİLLERİN MERFÛ' HALLERİ

مُعَلِّمُو الْمَدْرَسَةِ يَجْتَمِعُونَ.	مُعَلِّمَتَا الْمَدْرَسَةِ تَجْتَمِعَانِ.	مُعَلِّمَا الْمَدْرَسَةِ يَجْتَمِعَانِ.
Okulun erkek öğretmenleri toplanıyorlar.	Okulun iki bayan öğretmeni bir araya geliyorlar.	Okulun iki erkek öğretmeni toplanıyorlar.

İSİMLERİN MUZÂF/MERFÛ', FİİLLERİN MECZÛM/MANSÛB HALLERİ

مُعَلِّمُو الْمَدْرَسَةِ لَمَّا يَجْتَمِعُوا.	مُعَلِّمَتَا الْمَدْرَسَةِ لَنْ تَجْتَمِعَا.	مُعَلِّمَا الْمَدْرَسَةِ لَمْ يَجْتَمِعَا.
Okulun erkek öğretmenleri hala/henüz toplanmadılar.	Okulun iki bayan öğretmeni bir araya gelmeyecekler.	Okulun iki erkek öğretmeni toplanmadılar.

İSİMLERİN MUZÂF/ MANSÛB, FİİLLERİN MECZÛM/MANSÛB HALLERİ

الطُّلَابُ لَمَّا يُشَاهِدُوا مُعَلِّمِي الْمَدْرَسَةِ.	الطَّالِبَتَانِ لَنْ تُشَاهِدَا مُعَلِّمَتِي الْمَدْرَسَةِ.	الطَّالِبَانِ لَمْ يُشَاهِدَا مُعَلِّمِي الْمَدْرَسَةِ.
Erkek öğrenciler okulun erkek öğretmenlerini hala/henüz görmediler.	İki kız öğrenci okulun iki bayan öğretmenini göremeyecekler.	İki öğrenci okulun iki erkek öğretmenini görmediler.

ÖNEMLİ İLAVE BİLGİ

GAYR-I MUNSARİF KELİMELERE DAİR

Arapça’da kelimelerin (isimlerin) sonu normalde ötreli olur. Me’ûl vb. bir durum olursa sonları üstün olur. Başına harf-i cer veya muzâf gelirse o zaman da ismin sonu esra/kesra olur. Her türlü hareke ve tenvini alabilen bu tür isimlere Munsarîf denir. Ancak farklı sebepleri olan birtakım özel isim veya sıfatlar esre ve tenvin almazlar, bunlara “Gayr-ı Munsarîf” isimler denir. Gayr-ı Munsarîf kabul edilen isimler esre yerine üstün alırlar ve bu durumda “Mecrûr bi’l-Fethati/Fetha ile Mecrûr” denilir.

Dikkat: Gayr-i Munsarîf olan kelimeler normalde esre almazlar. Ancak bu kelimeler “Muzâf/İsim Tamlaması olur ya da başlarına “EL” takısı gelirse o zaman esre alabilirler. Örneğin:

MUZAF / İSİM TAMLAMASI	EL TAKILI / MARİFE	EL TAKISIZ / NEKRA
نَفْتَحُ الْأَبْوَابَ بِمَفَاتِيحِ الْخَادِمِ.	نَفْتَحُ الْأَبْوَابَ بِالْمَفَاتِيحِ.	نَفْتَحُ الْأَبْوَابَ بِمَفَاتِيحِ.
Kapıları hizmetçinin anahtarlarıyla açarız.	Kapıları (belirli) anahtarlarla açarız.	Kapıları (bir takım) anahtarlarla açarız.
صَلَّيْنَا فِي مَسَاجِدِ الْمَدِينَةِ.	صَلَّيْنَا فِي الْمَسَاجِدِ الْكَبِيرَةِ.	صَلَّيْنَا فِي مَسَاجِدِ كَبِيرَةٍ (مَسَاجِدُ).
Şehrin camilerinde namaz kıldık.	Büyük camilerde namaz kıldık.	Büyük camilerde namaz kıldık.
سَلَّمْنَا عَلَى أَصْغَرِ الْأَوْلَادِ.	سَلَّمْنَا عَلَى الْوَلَدِ الْأَصْغَرِ.	سَلَّمْنَا عَلَى وَلَدٍ أَصْغَرَ (أَصْغَرُ).
Çocukların en küçüğüne selam verdik.	En küçük çocuğa selam verdik.	En küçük bir çocuğa selam verdik.

Not: “Ef’âil” ve “Mefâil” kalıbındaki çoğullar Gayr-ı Munsarîf olduğu gibi “Ef’âlu” kalıbındaki fiile bezenen sıfatlar da Gayr-ı Munsarîftır.

III – İ’RÂB TÜRLERİ

İ’râb ve i’râb alâmetleri üzerinde durduktan sonra i’râb türleri hakkında özlü bir bilgi vermek faydalı olur. Çünkü Arapçada her kelime i’râb yönünden eşit değildir. Kimisi tam bir i’râb alırken, bazıları eksik i’râb alabilmektedirler. Bazı kelimeler ise hiç i’râb alamayıp sonları sâbit olur. Bunlara mebnî kelimeler denir. Aşağıda i’râba ilişkin bu söylenenlerin kısaca öz tanım ve örneklerini göreceksiniz.

A – LAFZÎ İ’RÂB

Yukarıdaki misallerde olduğu gibi, eğer i’râb alâmeti lafızda/açıktan görülürse buna “lafzî i’râb” denir. Burada İ’rab alâmeti açıkça kelimenin sonunda görülür, yazılır ve okunur.

B – TAKDİRÎ İ’RÂB

Eğer i’râb alâmeti lafızda açıkça görülmez, fakat lafzın sonunda var olduğu kabul (takdir) edilirse buna “takdirî i’râb” denir.

Takdirî irab sonu elif-i Maksûra (kısa elif) ya da sonu bir öncesi kesreli yâ ile biten (mankûs) isimler ile sonunda yâ veya vâv bulunan muzari fiil ve bir de mütekellim yâsına muzaf olan isimlerde bulunur.

Atıcı mermiyi hedefe atıyor.	يَرْمِي الرَّمِي الْمَرْمِيَّ إِلَى الْمَرْمِي.	“Ben günahkâрім”	أَنَا الْعَاصِي
Hâkim suçlunun aleyhinde karar veriyor.	يَقْضِي الْقَاضِي عَلَى الْجَانِي.	Babam öğretmendir.	أَبِي مُعَلِّمٌ

Burada ya bir engel ya bir mazeretten ötürü i’rab alâmeti açıkça gözükmez. Ama aslında var olduğu bilinir. İ’râb alâmeti bir porblemden dolayı yazıda görülmüyor, fakat aslında var olduğu kabul ediliyorsa buna “takdirî i’râb” denir. أَنَا الْعَاصِي (Ben günahkâрім) örneğinde olduğu gibi. burada الْعَاصِي (الْعَاصِي) kelimesinin sonunda aslında damme olmasına rağmen, illet harfi kelimenin sonunda damme taşıyamadığı için atılmıştır. Kelime haberdır, merfûdur. Fakat takdîr edilen (var sayılan) bir damme ile merfûdur. أَنَا kelimesi ise asla değişmez, onun sonu hep olduğu gibi kalır. Bu tür kelimelere de mebnî denir.

C – MAHALLÎ İ’RÂB

Dikkat! Değişme özelliği olup i’râb alabilen kelimelere **mu’rab**; değişme özelliği olmayan kelimelere de **mebnî** denir.

Eğer i'râb alâmeti ne lafızda görülür, ne de kelimenin sonunda takdir edilirse buna da “**mahallî i'râb**” denir. Bu i'râb, değişme özelliği olmayan mebnî kelimelerde olur. Mesela yukarıdaki أَنَا kelimesi mübtedadır ve (bulunduğu yer/konumu gereği) merfûdur. Ama değişme özelliği olmadığı için mahallen merfûdur.

Eğer i'râb alâmeti ne lafızda görülür, ne de sonunda takdir edilirse buna da “**mahallî i'râb**” denir.

“Hayır ancak kendi tarafından gelen Zât’a (Allâh’a) tevekkül et-tik”.	تَوَكَّلْنَا عَلَى مَنْ لَا يَأْتِي الْخَيْرَ إِلَّا مِنْ جِهَتِهِ.
---	---

Bazı kelimeler vardır ki başına ne gelirse gelsin, cümle içinde hangi konumda olursa olsun sonu asla değişmez. Bu tür kelimelere **MEBNÎ** denir. Bunlar bulundukları konuma göre (mahallen) i'râb edilir.

Bu bilgin bir zattır.	هَذَا هُوَ الْعَالِمُ	Bu adam kimdir?	مَنْ هَذَا الرَّجُلُ؟
-----------------------	-----------------------	-----------------	-----------------------

Bu tür i'râb, mebnî olan isimlerle, başka bir cümlemin ögesi konumundaki isim veya fiil cümlelerine öz-güddür.

Örnek	Anlamı	Çeşidi
كَتَبْتُ الْوَاجِبَ.	Ödevi yazdım.	Fiile bitişen zamir. Fâil olduğu için mahallen merfudur. Damme üzere mebnidir.
أَنَا ذَاهِبٌ إِلَى رَبِّي.	Ben Rabbime gidiciyim.	Munfasıl zamir, lafzen sükûn üzere mebnî, mahallen merfûdur, mübtedadır.
مَنْ هُوَ؟	O kimdir?	“Men” soru edatı, öne geçmiş haberdir. Sükûn üzere mebnî, mahallen merfûdur.
مُحَمَّدٌ جَاءَ أَبِيهِ.	Muhammed’in babası geldi.	“Babası geldi” cümlesi haberdir, mahallen merfûdur.

İLAVE ÖNEMLİ BİLGİ: TAKDİRİ İ'RÂB

TAKDİRİ İRABİ ORTAYA ÇIKARAN 3 SEBEP VARDIR:

- 1) Teazzur (İmkânsızlık):** Bu maksûr isimlerde ve sonu illetli fiillerde olur. Sonu yukarı doğru (fetha/üstün ile) uzatmalı olan isimlerin ve fiillerin sonunda i'râb hiçbir zaman gözükmez ve bunların i'râbı takdîri olur.
- 2) İstiskal (Ağırlık ve Zorluk):** Bu mankûs isimlerde ve yine sonu illetli fiillerde olur. Sonu aşağı doğru (kesra/esra ile) uzatmalı olan isimlerin ve fiillerin sonu fetha alabilse de damme ve kesra ağır geldiği için bu kelimelerin merf'û' ve mecrûr halleri takdîren i'râb edilir.
- 3) Münasebet (Uyum ve Uygunluk):** Mutekellim yası öncesini esre ister. Ona bitişen kelimelerin sonu da esreli olup i'râbı takdîri olur.

Not: Mutekellim Yâ'sı fiile bitişirse fiil ile zamîrin arasına “Nûnu'l-Vikâye” denilen bir nûn getirilir.

SONU UZATMALI İSİMLERİN İ'RÂBİ

MECRÛR/EDATLI	MANSÛB/NESNEL	MERFÛ/ÖZNEL	TÛRÛ/CİNSİ/ÇEŞİDİ	
رَضِيتُ عَنِ الْفَتَى.	نَجَّيْتُ الْفَتَى مِنَ الْغَرَقِ.	نَجَا الْفَتَى مِنَ الْغَرَقِ.	الْفَتَى Genç, yiğit	MAKSÛR
اتَّكَأْتُ عَلَى الْعَصَا.	أَضَعْتُ الْعَصَا.	صَاعَتِ الْعَصَا.	الْعَصَا Değnek, sopa	
نَظَرْتُ إِلَى الْجَانِي.	حَبَسْتُ الْجَانِي.	فَرَّ الْجَانِي.	الْجَانِي Cânî, suçlu	MANKÛS
قُمْنَا إِجْلَالًا لِلْقَاضِي.	نَحْتَرِمُ الْقَاضِي.	عَدَلَ الْقَاضِي.	الْقَاضِي Hâkim, yargıç	
سَلَّمْتُ عَلَى أَبِي.	رَأَيْتُ أَبِي.	جَاءَ أَبِي.	أَبُ / أَبِي Babam / baba	Ye Zamirine MUZÂF
مَرَرْتُ بِرَوْحِي.	عَرَفْتُ رَوْحِي.	حَضَرَ رَوْحِي.	رَوْحُ / رَوْحِي Eşim / Eş	

Not-1: İlet harfi (vav, yâ) harekeli, makabli meftûh (öncesi üstün) ise illet harfi elife kalb olunur (uzatmaya çevrilir). Sonunda harekesi gizli olur. Bu yüzden maksûr isimlerin sonu her zaman takdîren i'râb alır.

Not-2: İsimlerin sonunda illet harfleri (elif, vav, ya); **damme/ötre** ve **kesra/esra** harekelerini kabul etmezler. Böyle mankûs kelimelerin merfû' halleri takdîrî olur. Ancak illet harfinin öncesi de fetha değilse kendisi **fetha/üstün** olabilir. Böyle kelimelerin mansûb' halleri lafzan i'râb edilir.

إِنِّي أَبْكِي مِنْ شِدَّةِ حُزْنِي.

سِي	حُزْن	شِدَّة	مِنْ	أَبْكِي	سِي	نَـ	إِنَّـ
Mahallen Mecrûr Muttasıl Zamir Muzâfun ileyh-2	Muzâfun ileyh-1 Mecrûrun bi'l- Kesrati'l- Mukadderati Muzâf-2	Muzâf-1 Mecrûrun bi'l-Kesra Me'ûlûn Li Eclih (Sebepe Zarfı)	Harf-i Cer	İnne'nin Ha- beri Fiil-i Muzari Taktîren Damme ile Merfû'	İnne'nin İsmi Sükûn Üzere Mebnî Mahallen Mansûb Muttasıl Zamir	Nûn-u Vîkâye Korumu Nûnu	İnne vb. (Nevasîh) Fetha Üzere Mebnî

Anlamı: Şüphesiz ben hüznümün şiddetinden (ötürü) ağlıyorum.

SONU İLLETLİ FİİLLERİN İ'RÂBİ

MUZÂRİ' MANSÛB	MUZÂRİ' MERFÛ'	MÂZİSİ
١- أَوْدُ أَنْ يَتَغَدَّى الْغُلَامُ	١- يَتَغَدَّى الْغُلَامُ	تَغَدَّى / Beslendi
٢- يَجِبُ أَنْ أَحْشَى الْبَرْدَ	٢- أَحْشَى الْبَرْدَ	خَشِيَ / Korktu, ürperdi
٣- لَنْ تَنْسَى وَعْدَكَ	٣- لِمَاذَا تَنْسَى وَعْدَكَ	نَسِيَ / Unuttu

Not-1: İlet harfi (vav, yâ) harekeli, makabli meftûh (öncesi üstün) ise illet harfi elife kalb olunur (uzatma-ya çevrilir). Böyle kelimelerin merfû' ve mansûb halleri takdîren i'râb edilir.

٤- أَخَافُ أَنْ تَذْنُوَ مِنَ الْكِبْشِ	٤- أَنْتَ تَذْنُو مِنَ الْكِبْشِ	دَنَا مِنْ... / Yaklaştı
٥- يَسْرُنِي أَنْ يَصْفُو الْجُو	٥- يَصْفُو الْجُو	صَفَا / Arı, duru, net, berrak oldu
٦- لَنْ يَعْدُو الْحِصَانُ	٦- يَعْدُو الْحِصَانُ	عَدَا / Koştu
٧- لَنْ أَشْتَهِيَ الطَّعَامَ	٧- أَشْتَهِيَ الطَّعَامَ	إِشْتَهَى / İştahı çekti, arzuladı
٨- أَحِبُّ أَنْ يَجْرِيَ الْمَاءُ	٨- يَجْرِي الْمَاءُ	جَرَى / Aktı, koştu, hızlı gitti
٩- لَنْ يَعْوَى الذِّئْبُ	٩- يَعْوَى الذِّئْبُ	عَوَى / Ulumak, havlamak

Not-2: Vav ve ya harfleri kelimenin sonunda ötre/damme taşıyamaz. Böyle kelimelerin merfû' halleri takdîrî olur. Fiillerin sonunda “esre/kesra” olmaz. Ancak illet harfinin öncesi de fetha değilse kendisi fetha olabilir. Böyle kelimelerin mansûb' halleri lafzan i'râb edilir.

Uygulamalar

1. cümlesini tahlil edelim, i'râbını yapalım: إن مصطفیٰ محام مشهور في إستانبول.

Cümle İçindeki Konumu ve İ'râb Durumu	Kelimeler
من الحروف المشبهة بالفعل، تنصب اسمها وترفع خبرها.	إِنَّ:
اسم "إِنَّ" منصوب بالفتحة المقدرة لأنه اسم مقصور.	مُصْطَفَى:
خبر "إِنَّ" مرفوع بالضمة المقدرة لأنه اسم منقوص.	مُحَام:
صفة "محام"، تابع له في الإعراب، مرفوع بالضمة الظاهرة.	مَشْهُورٌ:
من حروف الجر، تجر الاسم بعدها.	في:
اسم مجرور لما سبقه "في"، وعلامة جره فتحة نيابة عن الكسرة، لأنه ممنوع من الصرف.	إِسْتَانْبُولُ:

2. cümlesini tahlil edelim, i'râbını yapalım: حموك يعدّ أباك لأنه صاحب حق على زوجتك.

Cümle İçindeki Konumu ve İ'râb Durumu	Kelimeler
مبتدأ، مرفوع بالواو لأنه من الأسماء الخمسة.	حمو:
فعل مضارع مجهول مرفوع بالضمة لخلوّه من النواصب والجوازم، في محل رفع خبر.	يعدّ:
نائب الفاعل ضمير مستتر تحته "هو"	
مفعول به، منصوب بالالف، لأنه من الأسماء الخمسة.	أبا:
ضمير متصل، مبني على الفتحة، في محل جرّ مضاف إليه.	ك:
من حروف الجر، والجملة التي تليها في محل جر، لكونها معمولة لها.	ل:
من الحروف المشبهة بالفعل، تنصب اسمها وترفع خبرها.	أَنَّ:
ضمير متصل مبني على الضمة، في محل نصب اسم "أن".	هـ:
خبر "أن"، مرفوع بالضمة الظاهرة ومضاف.	صاحب:
مضاف إليه، مجرور بالكسرة الظاهرة.	حق:
من حروف الجر، تجر الاسم بعدها.	على:
اسم مجرور بالكسرة الظاهرة لما سبقه "على"، ومضاف.	زوجة:
ضمير متصل، مبني على الفتحة، في محل جر مضاف إليه.	ك:

3. cümlesini tahlil edelim, i'râbını yapalım: إن رمضان شهر مبارك أنزل فيه القرآن.

Cümle İçindeki Konumu ve İ'râb Durumu	Kelimeler
من الحروف المشبهة بالفعل، تنصب اسمها وترفع خبرها.	إِنَّ:
اسم "إِنَّ"، منصوب بالفتحة الظاهرة على آخره.	رمضان:
خبر "إِنَّ"، مرفوع بالضمة الظاهرة على آخره، وموصوف.	شهر:
صفة "شهر"، تابع له في الإعراب، مرفوع بالضمة الظاهرة.	مبارك:
فعل ماض، مبني للمجهول، مبني على الفتحة، في محل رفع، لأنه صفة ثانية لـ "شهر" لما سبقه نكرة.	أنزل:
من حروف الجر، تجر الاسم بعدها.	في:
ضمير متصل، مبني على ضمة في محل جر لما سبقه "في".	هـ:
نائب الفاعل لـ "أنزل"، مرفوع بالضمة الظاهرة على آخره.	القرآن:

4. Aşağıdaki cümleyi tahlil edelim, i'râbını yapalım:

“Hayrın ancak kendisi tarafından geldiği Zât’a (Allâh’a) tevekkül ettik”	تَوَكَّلْنَا عَلَى مَنْ لَا يَأْتِي الْخَيْرُ إِلَّا مِنْ جِهَتِهِ.
Kelimeler	Cümle İçindeki Konumu ve İ'râb Durumu
تَوَكَّلْ	Bu kelime mazî fiil olup sükûn üzere mebnîdir. Değişme özelliği yoktur.
نَا	Bu kelime fâildir. Fakat zamirlerin değişme özelliği olmadığı için mahallen merfûdur.
عَلَى	Bu kelime harf-i cerdir, edattır. Edatların değişme özelliği yoktur, sükûn üzere mebnîdir.
مَنْ	Bu kelime ism-i mevsûldür. Değişme özelliği yoktur, mebnîdir. Başına harf-i cer gelmiştir, mecrûrdur, fakat mahallen mecrûrdur. Ayrıca başında harf-i cer olduğu için mef'ûlün bih gayr-ı sarîh olup mahallen mansûbtur.
لَا	Bu kelime nefy harfidir, edattır. Edatların değişme özelliği yoktur, sükûn üzere mebnîdir.
يَأْتِي	Bu kelime muzaridir. Başında cezm eden ve nasb eden bir edat olmadığı için merfûdur. Sonu ötreli kabul edilir. Ama illet harfinin sonda ötre taşıyamaması sebebiyle takdîren merfû kabul edilir.
الْخَيْرُ	Bu kelime fâildir. Merfûdur. Sonundaki damme açıkça yazılıp okunduğu yani görüldüğü için lafzen merfû kabul edilmiştir.
Not:	لَا يَأْتِي الْخَيْرُ cümlesinin tamamı sıla cümlesi olup i'râbtan mahalli yoktur.

Uygulama Soruları

1) Aşağıdaki cümlelerde zâhir damme ile merfû‘ isim ve fiilleri bulup türünü belirtiniz.

- a) الله وليّ الدين آمنوا يخرجهم من الظلمات إلى النور.
- b) فتحت الجامعات أبوابها للطلاب والطالبات.
- c) اجتمع الوزراء بينهم لمنافشة قضية المتشردين.
- d) اللهم إنك عفوّ تحب العفو فاعف عني.
- e) لا ينال الظالمون عفو و مغفرة رب العالمين.

2) Aşağıdaki cümlelerde mukadder damme ile merfû‘ isim ve fiilleri bulup türünü belirtiniz.

- a) والله يدعو إلى دار السلام ويهدي من يشاء إلى صراط مستقيم.
- b) حكم القاضي على حبس المتهم بسنتين.
- c) التحق مصطفى بكلية الطب على نجاحه في امتحان اختيار الطلاب.
- d) حصل أخي على الدرجة الأولى في مسابقة القرآن الكريم.
- e) الدراسة العليا هي أهم مرحلة في حياة المرء، لتحديد مهنته، وتشكيل شخصيته.

3) Aşağıdaki cümlelerde mansûb isim ve fiilleri bulup, nasb alâmeti ile alâmet nedenini belirtiniz.

- a) ولن ترضى عنك اليهود والنصارى حتى تتبع ملتهم.
- b) يدخل الله المؤمنين والمؤمنات جنات تجري من تحتها الأنهار.
- c) ألف عمر سيف الدين قصصاً رائعة باللغة التركية.
- d) لن تنالوا البر حتى تنفقوا مما تحبون.
- e) اختار المسلمون أبا بكر خليفة بعد وفاة النبي (ص).
- f) سر نجاح خالد أبويه فكافاه بحاسوب متطور تكنولوجيا.
- g) تريد خديجة أن تدعو جيرانها إلى حفلة زواج ابنتها.
- h) يريد الشافي أن يشفي قلوب عباده بتنزيل القرآن.

4) Aşağıdaki mecrûr isimleri bulup cer alâmeti ve alâmet nedenini belirtiniz.

- a) يا أيها الذين آمنوا لا تسألوا عن أشياء إن تبد لكم تسؤكم؟
- b) سرّ جميعنا نصب أينا لوزارة التربية.
- c) سنقضي عطلتنا الصيفية هذا العام في القاهرة.
- d) شبّه الشعراء عيني الحبيب بعيني الغزال عموماً.
- e) لقد رضي الله عن المؤمنين إذ يبايعونك تحت الشجرة.

5) Aşağıdaki cümlelerde meczûm fiilleri bulup cer alâmeti ve alâmet nedenini belirtiniz.

- a) يا أيها الذين آمنوا لا تسألوا عن أشياء إن تبد لكم تسؤكم؟
- b) ألم تر كيف فعل ربك بأصحاب الفيل.
- c) فليعبدوا رب هذا البيت الذي أطعمهم من جوع وآمنهم من خوف.
- d) يا أيها الذين آمنوا لا يسخر قوم من قوم عسى أن يكونوا خيرا منهم.

6) Cümlelerde altı çizili ma‘mûllerin yerine müsennâlarını koyunuz.

- a) الولد لاعب في الحديقة.
- b) يحفظ الغلام صفحة في اليوم.
- c) يأتي رمضان بعد شهر.
- d) استقبلنا في مكتب الطيران موظف مبتسم.
- e) يرجع العامل من العمل في السابع مساء.
- f) قضيت شهرًا في إستانبول.
- g) دل الرجل السائح على مكتب البريد.
- h) يعطي الله المؤمن أجرا عظيما.

7) Cümlelerde altı çizili ma‘mûllerin yerine cemilerini koyunuz.

- a) الولد لاعب في الحديقة.
- b) يحفظ الغلام صفحة في اليوم.
- c) يأتي رمضان بعد شهر.
- d) استقبلنا في مكتب الطيران موظف مبتسم.
- e) يرجع العامل من العمل في السابع مساء.
- f) قضيت شهرًا في إستانبول.
- g) دل الرجل السائح على مكتب البريد.
- h) يعطي الله المؤمن أجرا عظيما.

İKİNCİ KISIM

Konuyla İlgili Metin

شكر النعمة

تقابل ثلاثة رجال...

الرجل الأول أبرص ... وعلى جلده بقع كثيرة بيضاء.

والرجل الثاني أقرع ليس في رأسه شعر.

والرجل الثالث أعمى ... لا يرى شيئا.

دعا الرجل الأبرص ربّه وقال : ربّ اشفني من هذا البرص الذي غطى جلدي وغير شكلي.

ورفع الرجل الأقرع وجهه إلى السماء، ودعا ربّه، وقال: اللهم اشفني من هذا القراع... واملأ رأسي بالشعر مثل بقية

الناس. ودعا الرجل الأعمى ربه وقال: يا رب اشفني من العمى واجعلني أرى مثل بقية الناس.

وفي تلك اللحظة هبط ملكٌ من السماء أرسله الله ليمتحن الرجال الثلاثة. كان الملك في صورة إنسان مضىء الوجه.

تقدّم الملك من الرجال، وسأل كلّ واحدٍ منهم عن حاجته، وعن أحبّ المال إليه.

قال الرجل الأبرص: "أريد لجسمي لونا حسنا. وأحبّ المال إليّ الإبل".

وقال الرجل الأقرع: "أما أنا فأريد شعرا غزيرا يملأ رأسي. وأحبّ المال إليّ البقر".

وقال الأعمى: "أما أنا فأتمنى أن يشفي الله عيني ويردّ إليّ بصري. وأحبّ المال إليّ الغنم".

مسح الملك جلد الأبرص بيده، فاذا به يصير حسن اللون، ثم أعطاه ناقة حاملا. ومسح الملك على رأس الأقرع. فاذا

بشعر ناعم جميل يظهر في رأسه. ثم أعطاه الملك بقرة حاملا.

ومسح الملك على عيني الأعمى فارتدّ بصيرا، وصار يرى، ثم أعطاه الملك شاة ولادة.

ومرّت سنوات. وصار للرجل الأول عدد كبير من الجمال، وصار للرجل الثاني قطع من البقر، وصار للرجل الثالث أغنام

كثيرة.

وأراد الله - سبحانه و تعالى - أن يمتحن الرجال الثلاثة... أرسل الله إليهم الملك في شكل رجل مسكين.

ذهب الملك إلى الرجل الأول، وقال له: "أسألك بالذي أعطاك اللون الحسن، والمال الكثير، أن تعطيني ما يساعدني

على السفر".

ردّ الرجل: هذا مال أجدادي، ورثته عنهم، وعليّ حقوق كثيرة ولا مال لك عندي.

ترك الملك الرجل الأول، وتوجّه إلى الرجل الثاني، وقال له: أسألك بالذي أعطاك الشعر الجميل والمال الكثير أن

تساعد أخاك الفقير بشيء ممّا عندك.

أجاب الرجل الثاني: إنما ورثت كلّ هذا عن أجدادي.. فابتعد عني.

ذهب الملك إلى الرجل الثالث، وقال له يستعطفه: أسألك بالذي ردّ إليك بصرك أن تعطيني شاة ممّا عندك، أشرب من

لبنها في سفري.

فقال الرجل الثالث: كنت أعمى فردّ الله إليّ بصري، فخذ ما شئت، واترك ما شئت، فوالله لا أمنعك شيئا رزقني الله به!

فقال له الملك: ابق مالك عندك ... لقد امتحنكم الله - أنتم الثلاثة - ورضي الله عنك، لأنك تشكر النعمة، وتتصدق

من مالك الذي رزقك الله به، وسخط الله على صاحبيك لأنهما أنكرا نعمته، ومنعا الصدقة ... فأعادهما الله إلى ما كانا

عليه من مرض وفقر.

1. Anlama ve Kavrama Soruları

١- أسئلة الاستيعاب:

- ١- ماهي عيوب الرجال الثلاثة في القصة ؟
- ٢- ماذا طلب الرجل الثالث من الله أثناء دعائه؟
- ٣- كيف دعا الرجل الأبرص ربه؟
- ٤- متي أرسل الله ملكا من السماء؟ ولماذا؟
- ٥- هل سلم الرجال الثلاثة من عيوبهم كاملا؟
- ٦- كيف عالج الملك هؤلاء الرجال الثلاثة؟
- ٧- من من الرجال الثلاثة نجح في الامتحان؟
- ٨- لماذا أرسل الله الملك الي الرجال الثلاثة مرة ثانية؟ وكيف أرسله؟

2. Eşanlamli ve Karşıt Anlamli Kelimeler

٢- المرادفات والمضادات:

- ١- هات من القائمة مرادف ما تحته خط.
القائمة: (لَينَ - ستر - نزل - مضى - اختبر - صورة - أقبل - استرحم)
- ١- ومَرَّتْ سنوات.
- ٢- ربّ اشفني من هذا البرص الذي غطى جلدي وغير شكلي.
- ٣- مسح الملك على رأس الأقرع. فإذا بشعر ناعم جميل يظهر في رأسه.
- ٤- وفي تلك اللحظة هبط ملكٌ من السماء.
- ٥- أرسله الله ملكا من السماء ليمتحن الرجال الثلاثة.
- ٦- أرسل الله إليهم الملك في شكل رجل مسكين..
- ٧- ترك الملك الرجل الأول، وتوجّه إلى الرجل الثاني.
- ٨- ذهب الملك إلى الرجل الثالث، وقال له يستعطفه.

ب- هات من القائمة مضاد ما تحته خط.

القائمة: (ابتعد - صعد - سوداء - القبيح - أنزل - أنكر - غني)

١- وعلى جلده بُقِعَ كثيرة بيضاء.

٢- إنما ورثت كل هذا عن أجدادي.. فابتعد عني.

٣- رفع الرجل الأقرع وجهه إلى السماء.

٤- رضي الله عنك، لأنك تشكر النعمة.

٥- فأعادهما الله إلى ما كانا عليه من مرض وفقر.

٦- وفي تلك اللحظة هبط ملك من السماء.

٧- أسألك بالذي أعطاك اللون الحسن.

3. Tekil ve Çoğul Kelimeler

٣- المفردات والجموع:

أ- هات جمع ما يأتي من المفردات.

شعر - وجه - بقية - لحظة - صورة - لون - يد - رأس - عين - مسكين - أخ - فقير - نعمة

ب- هات مفرد ما يأتي من الجموع.

بُقِعَ - سنوات - جمال - أغنام - أجداد - حقوق - أمراض - قصص - أخوات - أصدقاء

4. Örnekte Olduğu Gibi Verilen Zamirlere Göre Cümleleri Yeniden Yazınız.

٤- أعد كتابة الجمل حسب الضمائر الآتية كما في المثالين:

المثال-١: أَحَبُّ شَيْءٍ إِلَيَّ الْعِلْمُ. (أنا)

المثال-٢: أَحَبُّ شَيْءٍ إِلَيْكَ الْعِلْمُ (أنت)

١- (هو)

٢- (هو)

٣- (هم)

٤- (أنتم)

٥- (نحن)

Bu Bölümde Ne Öğrendik? (Özeti)

İ‘râb: Bir öge olarak cümledeki yeri veya başındaki bir âmil nedeniyle kelime sonlarında meydana gelen değişimlere verilen addır. Anılan değişim ya son hareke ya da sabit son harfte olur.

Ma‘mûl olarak merfû‘, mansûb, mecrûr ve meczûm kategorilerine dâhil olan kelimelerin sonlarında ne tür bir değişimin gerçekleşeceğine ilişkin kuralların ele alındığı dilbilgisi bahsine amel, ya da i‘râb alâmetleri adı verilir, biçiminde tanımlamak da mümkündür. İ‘râb alâmetleri şunlardır:

A. Raf‘ Alâmetleri: Bir kelimenin merfû kategorisinde bulunduğunun göstergesi olan hareke veya harflerin ortak adıdır. Toplam 4 adet olup sırasıyla şunlardır: Damme, elif, vâv, nûn.

B. Nasb Alâmetleri: Bir kelimenin mansûb kategorisinde bulunduğunun göstergesi olan hareke veya harftir. Toplam 5 adet olup sırasıyla şunlardır: Fetha, yâ, kesra, elif, ‘nûn’un düşmesi.

C. Cer Alâmetleri: Bir kelimenin mecrûr kategorisinde bulunduğunun göstergesi olan hareke veya harftir. Sadece isimde görülür. Toplam üç tane olup sırasıyla şunlardır: Kesra, fetha, yâ.

D. Cezm Alâmetleri: Bir kelimenin meczûm kategorisinde bulunduğunun kanıtı olan işaretlerdir. Sadece fiilde görülür. Toplam üç tane olup sırasıyla şunlardır: Sükûn, ‘nûn’un düşmesi, ‘illet harfi’nin düşmesi.

Tür olarak ise, alâmetini her halükârda dışa yansıtabilen kelimeler ‘Zâhirî’, kimi zorunluluklardan ötürü gösteremeyip yansıtmıyor varsayılanlar ‘Takdirî’, sonu değişmeyen mebnî sözcükler ise ‘Mahallî’ i‘râb alırlar.

Bölüm Soruları

1. Aşağıdakilerden hangisinde 'fâil'in ref' alâmeti diğerlerinden farklıdır?

- a) عاد مصطفى من العمرة أمس.
- b) غادر القاضي مبنى العدلية قبل قليل.
- c) ساق الراعي غنمه إلى المرعى صباحا.
- d) دعا النبي الناس إلى توحيد الله.

2. Aşağıdakilerden hangisinde 'mef'ûl'ün nasb alâmeti diğerlerinden farklıdır?

- a) هتأ أحمد مصطفى بحلول عيد الفطر.
- b) استأجر محمود الراعي لرعي غنمه.
- c) سيجيب الله الداعي إذا دعاه بإخلاص.
- d) سيجعل الله الراشي والمرتشي في النار.

3. Aşağıdakilerden hangi seçenekte mecrûr ismin cer alâmeti diğerlerinden farklıdır?

- a) سافر سليم إلى القاهرة صباحا.
- b) خرجت زينب من البيت ظهرا.
- c) قبض الشرطي على القاتل أمس.
- d) اجتمعت الندوة اليوم في إسطنبول.

4. Aşağıdakilerden hangi seçenekte merfû fiilin ref' alâmeti diğerlerinden farklıdır?

- a) الصعوبات تنسي المرء من حوله من الأقرباء والأصدقاء.
- b) الناس تبقى أسماؤهم إلى يوم القيامة إذا سعوا في خير الناس.
- c) الطلاب توجل قلوبهم عندما اقترب إعلان نتائج الامتحانات.
- d) السائق يقضي معظم عمره في الطرق غياب أهله وأسرته.

5. Aşağıdakilerden hangi seçenekte mansûb fiilin nasb alâmeti diğerlerinden farklıdır?

- a) لن يرضى عنك المجتمع إذا خالفت تقاليد.
- b) لن نعصي الله ورسوله ولو أمرنا بذلك أبونا وأمتنا.
- c) لن يلقى أحد مصرعه لإهمال الأطباء بعد الآن.
- d) لن يرى الناس أحدا يسأل الناس تسديدا لحاجاته.

6. Aşağıdakilerden hangi seçenekte meczûm fiilin cezm alâmeti diğerlerinden farklıdır?

- a) لم ينج من الحريق إلا صبي محظوظ.
- b) لم نشتر شيئا من السوق لارتفاع الأسعار.
- c) لم ألق أصدقائي القدامى منذ زمن بعيد.
- d) لم يضع المريض لقمة في فمه منذ الأيام.

7. "كان أبو بكر ذا كرم وسخاوة." cümlesinde altı çizili öge için aşağıdakilerden hangisi doğrudur?

- a) فاعل، مرفوع بالواو، لأنه من الأسماء الخمسة.
- b) اسم كان، مرفوع بالواو، لأنه من الأسماء الخمسة.
- c) فاعل، مرفوع بالواو، لأنه ممنوع من الصرف.
- d) اسم كان، مرفوع بالواو، لأنه ممنوع من الصرف.

8. "كان أبو بكر ذا كرم وسخاوة." cümlesinde altı çizili öge için aşağıda yapılan değerlendirmelerden hangisi doğrudur?

- a) خير كان، منصوب بالالف، لأنه من الأسماء الخمسة.
- b) مفعول به، منصوب بالالف، لأنه من الأسماء الخمسة.
- c) مفعول به، منصوب بالالف، لأنه ممنوع من الصرف.
- d) خير كان، منصوب بالالف، لأنه ممنوع من الصرف.

9. "يريد الطلاب أن يشتروا تذاكرهم لمناسبة الأسعار." cümlesinde altı çizili öge için aşağıda yapılan değerlendirmelerden hangisi doğrudur?

- a) فعل مضارع، مجزوم بحذف النون، لأنه من الأفعال الخمسة.
- b) فعل مضارع، منصوب بحذف النون، لما سبقه "أن"، لأنه من الأفعال الخمسة.
- c) فعل مضارع، مرفوع بثبوت النون، لأنه من الأفعال الخمسة.
- d) فعل مضارع، منصوب بحذف حرف العلة، لأنه من الأفعال الخمسة.

10. "يجري النهر منحيا بين الحقول." cümlesinde altı çizili öge için aşağıda yapılan değerlendirmelerden hangisi doğrudur?

- a) فعل مضارع، مرفوع بالضممة الظاهرة، لأنه معتل الآخر.
- b) فعل مضارع، مرفوع بالضممة المقدرة، لأنه صحيح الآخر.
- c) فعل مضارع، مرفوع بالضممة الظاهرة، لأنه صحيح الآخر.
- d) فعل مضارع، مرفوع بالضممة المقدرة، لأنه معتل الآخر.

11. رأيتُ البيتِ الشَّيْطَانِي فِي الْحَدِيقَةِ. cümlesindeki boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A. خَادِمِي
- B. خَادِمِينَ
- C. خَادِمِي
- D. خَادِمٍ

12. بَابَا الْمَدْرَسَةِ cümlesinde boş bırakılan yeri aşağıdaki sözcüklerden hangisi en uygun şekilde tamamlar?

- A. الْمُفْتَوَحَاتِ
- B. مَفْتُوحٍ
- C. الْمُفْتُوحِينَ
- D. يُغْلَقَانِ

13. لَمْ يَزِمَ عَلِيٌّ الْحَجَرَ cümlesindeki muzâri' fiilin cezm alâmeti hangisidir?

- A. حذف الحركة
- B. حذف النون
- C. حذف حرف العلة
- D. السكون

14. sözcüğü için aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A. Cer alâmeti kesredir.
- B. Nasp alâmeti kesredir.
- C. Nasp alâmeti fethadır.
- D. Raf alâmeti ötreder.

15. اشتريت ثلاث كتب. cümlesindeki altı çizili kelimelerin irab alâmetleri nelerdir?

- A. الفتحة-الضممة
- B. الفتحة-الكسرة
- C. السكون-الكسرة
- D. الضمة-الكسرة

16. Fetha ile mecrûr muzâfun ileyhin olduğu cümle hangisidir?

- A. صليت في مساجد بورصة.
- B. صليت في مساجد كبيرة.
- C. صليت في المساجد الكبيرة.
- D. صليت في مساجد المدينة.

17. “Müslümanlar işlerini sağlam yapmadılar.” cümlesindeki muzari fiilin cezm alameti nedir?

- A. الواو B. حذف النون C. السكون D. وجود الألف في آخره

18. “Bu iki kadını gördün mü?” ifadesinin Arapça karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?

- A. هَلْ شَاهَدَ هَاتَيْنِ الْمَرْأَتَيْنِ B. هَلْ شَاهَدْتَ هَاتَيْنِ الْمَرْأَتَيْنِ
C. هَلْ شَاهَدَا هَاتَانِ الْمَرْأَتَانِ D. هَلْ شَاهَدَتْ هَاتَيْنِ الْمَرْأَتَيْنِ

19. جلستُ تحتَ ifadesinde boşluğa aşağıdakilerden hangisi gelmelidir?

- A. المائدةُ B. المائدةِ C. المائدةَ D. المائدةِ

20. مُحَمَّدٌ رَجُلٌ ifadesinde boşluklara aşağıdaki ikililerden hangisi gelmelidir?

- A. أبا - شَرِيفاً B. أبو - شَرِيفٌ C. أبا - شَرِيفٌ D. أبي - شَرِيفٌ

21. العلمُ ذو العِلْمِ. cümlesinin başına sırasıyla لعل/صار getirilse hangi değişiklikler olur?

- A. أبوكَ getirilse لعل ; ذا getirilse صار.
B. أباك getirilse لعل ; ذو getirilse صار.
C. أبيك getirilse لعل ; العلمُ getirilse صار.
D. أباك getirilse لعل ; ذا getirilse صار.

22. واجباتِكُمْ في دروسِكُمْ. cümlesindeki boşluklara aşağıdakilerden hangi ikili gelebilir?

- A. تعمل - تنجح B. تعملن - تنجحن
C. تعملوا - تنجحوا D. يعملوا - ينجحوا

23. Aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A. Mankus ve Maksur isimler takdirenen merfû olurlar.
B. Mankus ve Maksur isimler takdirenen mecrur olurlar.
C. Mankus isim takdirenen; Maksur isim lafzen mansub olur.
D. Maksur isim takdirenen; Mankus isim lafzen mansub olur.

24. “Anladım ki çocuğun anne babası okulun iki öğretmenidir.” cümlesinin Arapçasındaki iki boşluğa aşağıdakilerden hangi ikisi gelebilir?

- A. وَالِدَا - مُعَلِّمًا B. وَالِدَيَّ - مُعَلِّمَيَّ
C. وَالِدَا - مُعَلِّمَيَّ D. وَالِدَيَّ - مُعَلِّمًا

25. “O ikisi sınava çalışmadılar ve de çalışmayacaklar.” cümlesinin Arapça çevirisi aşağıdakilerden hangisidir?

- A. هُمَا مَا يَجْتَهِدَا لِلْإِمْتِحَانِ وَلَا يَجْتَهِدَا.
B. هُمَا لَنْ يَجْتَهِدَا لِلْإِمْتِحَانِ وَلَمْ يَجْتَهِدَا.
C. هُمَا لَمْ يَجْتَهِدَا لِلْإِمْتِحَانِ وَلَنْ يَجْتَهِدَا.
D. هُمَا لَا يَجْتَهِدَا لِلْإِمْتِحَانِ وَلَنْ يَجْتَهِدَا.

26. يُرِيدُ الْوَلَدُ أَنْ وَ لَكِنْ لَمْ لَهُ أَبُوهُ. 26. “Çocuk dışarı çıkmak istiyor ama babası ona izin vermedi.” cümlesinin aşağıdaki Arapça çevirisinde boşluklara hangi ikili gelmelidir?

- A. يَخْرُجُ - يَأْذَنُ B. يَخْرُجُ - يَأْذَنُ C. يَخْرُجُ - يَأْذَنُ D. يَخْرُجُ - يَأْذَنُ

Cevaplar

1) D , 2) A , 3) D , 4) C , 5) B , 6) D , 7) B , 8) A , 9) B , 10) D; 11) A , 12) D , 13) C , 14) C , 15) B , 16) A , 17) B , 18) B , 19) D , 20) C; 21) D; 22) C; 23) C; 24) D; 25) C; 26) B